

نشست دیپلماتیک آسیای جنوب شرقی (آ.سه.آن) در مانیل!

بهرام رحمانی

bahram.rehmani@gmail.com

هم‌زمان با برگزاری پنجاه‌ونهمین نشست وزیران امور خارجه اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آ.سه.آن) در مانیل، مقام‌های این اتحادیه و شرکای گفت‌وگوی آن بر ضرورت کاهش تنش‌های ژئوپلیتیکی، برقراری آتش‌بس در غرب آسیا، حفظ امنیت دریای جنوبی چین و تقویت همکاری‌های اقتصادی و منطقه‌ای تأکید کردند.

ده کشور عضو اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آ.سه.آن) در مجموع دارای ۶۵۰ میلیون جمعیت و ۲/۵ تریلیون دلار تولید ناخالص ملی بوده و از این لحاظ ششمین جمعیت بزرگ اقتصادی دنیا را تشکیل می‌دهند.

وزیران خارجه کشورهای عضو اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آ.سه.آن)، روز سه‌شنبه ۲۲ یولی ۲۰۲۶، در نشست فیلیپین نگرانی عمیق خود را از تأثیر جنگ علیه ایران بر امنیت انرژی و تجارت جهانی اعلام کردند. آنان با صدور بیانیه‌ای، تحولات اخیر را تهدیدی جدی برای تلاش‌های میانجی‌گران و چشم‌انداز حل‌وفصل مسالمت‌آمیز از طریق دیپلماسی دانستند.

وزرای خارجه انجمن ۱۱ عضوی کشورهای آسیای جنوب شرقی (آ.سه.آن) و شرکای اصلی این هفته در مانیل در حالی تشکیل جلسه دادند که بی‌ثباتی پس از سرگیری حملات نظامی آمریکا علیه ایران و متقابلاً حملات جمهوری اسلامی به کشورهای منطقه و ادامه بستن تنگه هرمز، نگرانی‌هایی را در مورد عرضه انرژی از طریق تنگه هرمز، و همچنین تورم و رشد جهانی، افزایش داده است.

خطرات در روزهای اخیر افزایش یافته است، با اعلام محاصره دریایی عربستان سعودی توسط حوثی‌های یمن که همسو با ایران هستند، جبهه جدیدی در درگیری منطقه گشوده شده و تهدید علیه عرضه جهانی انرژی و تجارت فراتر از خلیج فارس را افزایش داده است.

نشست مانیل، در حالی برگزار شد که حملات نظامی آمریکا علیه ایران و متقابلاً ایران علیه کشتیرانی در تنگ هرمز و کشورهای منطقه از سر گرفته شده و تهدیدهای جدیدی مانند اعلام محاصره دریایی علیه عربستان نگرانی‌ها را درباره اختلال در عرضه انرژی و تجارت جهانی تشدید کرده است.

مارکو روبیو، وزیر خارجه آمریکا و هم‌تایان چینی و روسی او نیز در این نشست حضور دارند که نشان‌دهنده تأثیر گسترده جنگ ایران بر دیپلماسی بین‌المللی است. تأثیر مستقیم بر اقتصاد جنوب شرق آسیا کشورهای آ.سه.آن با تولید ناخالص داخلی ترکیبی ۳٫۸ تریلیون دلار، به شدت به واردات نفت از کشورهای خلیج فارس وابسته هستند و بسته‌شدن تنگه هرمز تأثیر مستقیمی بر اقتصاد آن‌ها داشته است.

جنگ باعث افزایش قیمت نفت و گاز در منطقه شده و تولید و صادرات را مختل کرده است. فیلیپین که از ماه مارس وضعیت فوق‌العاده انرژی اعلام کرده، برای تأمین نفت به شرکای غیرستانی مانند روسیه و چین روی آورده، اما در برابر افزایش قیمت‌های ناشی از نیروهای بازار، چاره‌ای ندارد. وزرای آ.سه.آن بر لزوم تسریع در ایجاد سازوکار به اشتراک‌گذاری نفت برای کاهش تأثیرات این بحران تأکید کرده‌اند.

تردد از تنگه هرمز بعد از جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران، دچار اختلال شد. قیمت نفت در زمان آغاز جنگ علیه ایران ۷۳٫۲۳ دلار بود اما بعد از جنگ در مقطعی به ۱۳۰ دلار رسید. آمارها نشان می‌دهند این بزرگ‌ترین جهش قیمت نفت از زمان جنگ خلیج فارس در دهه ۱۹۹۰ به شمار می‌رود. بعد از آتش‌بس اعلام‌شده میان ایران و آمریکا و امضای تفاهم‌نامه میان دو طرف قیمت نفت در مقطعی به سطوح پیش از جنگ بازگشت اما با نقض این یادداشت تفاهم توسط طرفین بار دیگر صعودی شده است. قیمت نفت خام شاخص برنت دریای شمال روز سه‌شنبه به ۸۸ دلار و ۲۶ سنت برای هر بشکه رسیده است.

بحران‌های اخیر در خاورمیانه و تشدید حملات نظامی آمریکا علیه ایران، سایه سنگینی بر نشست دیپلماتیک «آ.سه.آن» در مانیل انداخته بود. وزرای خارجه کشورهای عضو این بلوک نسبت به پیامدهای این بحران بر امنیت انرژی، تورم جهانی و تجارت ابراز نگرانی کرده و تأکید کردند که این تحولات، چشم‌انداز حل‌وفصل مسالمت‌آمیز مناقشات را بیش از پیش تضعیف می‌کند.

کشورهای جنوب شرق آسیا که وابستگی شدیدی به واردات انرژی دارند، به دنبال راهکارهایی برای کاهش آسیب‌های اقتصادی ناشی از این درگیری‌ها هستند. علاوه بر بحران خاورمیانه، این گردهمایی با چالش‌های منطقه‌ای مهمی هم‌چون شکست ابتکار صلح در میانمار و تنش‌های فزاینده در دریای چین جنوبی مواجه است. درگیری اخیر میان نیروهای دریایی فیلیپین و گارد ساحلی چین، بار دیگر حساسیت‌ها را بر سر این آبراه

استراتژیک افزایش داده است؛ به طوری که مارکو روبیو، وزیر امور خارجه آمریکا، با تأکید بر تعهد به آزادی ناوربری و حمایت از متحدان، نسبت به استفاده از تجارت به عنوان ابزار ژئوپلیتیک هشدار داد. در این میان، حضور مقامات ارشد کشورهای قدرتمند از جمله آمریکا، چین، هند و روسیه در حاشیه نشست آسه آن، اهمیت دیپلماتیک این رویداد را برای مدیریت تنش های امنیتی و اقتصادی در سطح جهانی دوچندان کرده است. آسیای جنوب شرقی، یک واردکننده بزرگ نفت با تولید ناخالص داخلی ترکیبی ۳٫۸ تریلیون دلار، به شدت در معرض کمبود عرضه قرار دارد و به دنبال تسریع مکانیسم تقسیم نفت آسه آن برای کاهش تأثیرات آن بوده است.

آسه آن در داخل منطقه با چالش های زیادی روبه روست و روز سه شنبه مشاوره ای در مورد درگیری در میانمار برگزار خواهد کرد، زیرا ابتکار صلح این بلوک، پنج سال پس از کودتای نظامی که کشور را به جنگ داخلی کشاند و حدود ۱۰۰ هزار نفر کشته شدند، با شکست مواجه شده است. وزیران خارجه کشورهای عضو آسه آن سه شنبه ۳۰ تیر در بیانیه ای پس از نشست غیرعلنی خود اعلام کردند: «ما عمیقاً نگرانیم که تحولات اخیر تلاش های مستمر میانجی گران کلیدی را به شدت تضعیف کند و چشم انداز دستیابی به راهحلی مسالمت آمیز از طریق گفت و گو و دیپلماسی را کاهش دهد.»

نشست های گوناگون هیات های ۱۱ کشور عضو آسه آن و شرکای عمده این اتحادیه، در هفته جاری در مانیل، پایتخت فیلیپین، برگزار می شود. اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، تایلند، برونئی، ویتنام، لائوس، میانمار، کامبوج و تیمور شرقی اعضای آسه آن هستند. در تحولی دیگر، حوثی های یمن ۲۹ تیر از آغاز محاصره دریایی عربستان خبر دادند؛ اقدامی که می تواند جبهه ای تازه در درگیری ها بگشاید و تهدیدها را علیه جریان انرژی و تجارت جهانی، به فراتر از خلیج فارس گسترش دهد.

مقامات هم چنین در مورد تنش ها در دریای چین جنوبی گفت و گو کردند، در حالی که آسه آن و چین پس از نزدیک به ۱۰ سال هنوز در تلاش برای نهایی کردن یک کد رفتاری برای جلوگیری از تشدید اختلافات هستند.

پیش از این گردهمایی، فیلیپین، متحد آمریکا، پرسنل گارد ساحلی چین را متهم کرد که روز دوشنبه در نزدیکی آبسنگ مورد مناقشه توماس دوم در دریای چین جنوبی، با باتوم به سر یکی از پرسنل نیروی دریایی این کشور به طور تهاجمی ضربه زده اند.

گارد ساحلی چین این ادعا را «کاذب» خواند و پکن روز سه شنبه هفته گذشته اعلام کرد که سفیر فیلیپین را احضار کرده است. وزارت امور خارجه آمریکا آن چه را که «اقدامات خطرناک و تهاجمی» چین خواند، محکوم کرد و آن را «الگوی نگران کننده تحریکات چین علیه عملیات دریایی قانونی فیلیپین» نامید.

روبیو، بدون نام بردن از چین، در مقاله ای که روز سه شنبه گذشته هنگام ورودش به مانیل در روزنامه های فیلیپین منتشر شد، به پکن تاخت و بر تعهد آمریکا به آزادی ناوربری تأکید کرد، اما هشدار داد که چنین آزادی «به هیچ وجه تضمین شده نیست.»

روبیو در این مقاله گفت: «اگر این آب ها تحت کنترل قدرتی قرار گیرد که مایل به استفاده از تجارت به عنوان یک سلاح ژئوپلیتیک است، هم ایالات متحده و هم کشورهای آسه آن با تهدیدات جدید و وخیمی برای حاکمیت، امنیت و آینده اقتصادی خود مواجه خواهند شد.» روبیو حکم دآوری سال ۲۰۱۶ را که ادعاهای گسترده حاکمیتی چین در دریای چین جنوبی را باطل کرده بود، نهایی و الزام آور دانست و گفت که آمریکا به تعهدات خود در قبال فیلیپین و سایر متحدان «در مواجهه با تهدیدات جدید و اجباری علیه منافع مشترک ما» عمل خواهد کرد. چین حکم دآوری را که به نفع فیلیپین صادر شد، به رسمیت نمی شناسد.

وزیران خارجه چین و کشورهای عضو اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آسه آن) با ابراز نگرانی از وضعیت کنونی خاورمیانه، خواستار تداوم روند مذاکرات میان ایران و آمریکا و توقف فوری درگیری ها شدند.

در بیانیه وزارت امور خارجه چین که روز جمعه منتشر شد، آمده است که وانگ یی وزیر خارجه چین در کنار همتایان کشورهای عضو اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آسه آن) نسبت به تشدید بحران خاورمیانه ابراز نگرانی و تأکید کرد که ادامه این وضعیت جان غیرنظامیان، صلح و ثبات منطقه ای و جهانی و امنیت انرژی و امنیت غذایی را تهدید می کند.

این بیانیه افزود: وزیر خارجه چین در کنار همتایان کشورهای عضو اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا (آسه آن) در این نشست، از همه طرف ها خواستند که از مسیر گفت و گو، دیپلماسی و بر پایه منشور سازمان ملل و حقوق بین الملل، برای دستیابی به راهحلی صلح آمیز و پایدار تلاش کنند. در این بیانیه بر اجرای کامل آتش بس، توقف فوری درگیری ها در تمام جبهه های خاورمیانه، احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی کشورها، حفاظت از غیرنظامیان و زیرساخت های غیرنظامی، تضمین دسترسی کمک های بشردوستانه و خودداری از هرگونه اقدام تنش زا تأکید شده است.

چین و آسه‌آن، هم‌چنین بر حفظ امنیت دریانوردی و آزادی کشتیرانی و پرواز در تنگه‌های بین‌المللی مطابق حقوق بین‌الملل تاکید کرده و خواستار تضمین امنیت کشتی‌ها، خدمه آنها و استمرار عبور و مرور ایمن در آبراه‌های بین‌المللی شدند.

این بیانیه درحالی منتشر شد که لین جیان سخنگوی وزارت خارجه چین در واکنش به گزارش‌ها درباره اعزام ناوهای هواپیمابر و جنگنده‌های بیش‌تر آمریکا به خاورمیانه گفت: «پکن از تشدید تنش‌ها در منطقه خلیج فارس عمیقاً نگران است.» وی تاکید کرد که دستاوردهای مذاکرات به‌سختی به دست آمده و از سرگیری درگیری‌ها به سود هیچ طرفی نیست.

سخنگوی وزارت خارجه چین افزود: «حاکمیت، امنیت و تمامیت ارضی کشورهای منطقه باید مورد احترام و حفاظت قرار گیرد و طرف‌های درگیر باید با حفظ آرامش و خویشتنداری، به اقدامات خصمانه پایان داده، گفت‌وگوها را از سر بگیرند و اختلافات را از طریق راهکارهای سیاسی و دیپلماتیک حل‌وفصل کنند تا هرچه سریع‌تر آتش‌بسی جامع و پایدار برقرار شود.»

لین جیان اضافه کرد که چین هم‌چنان بر اساس «پیشنهاد چهار ماده‌ای «شی جین‌پینگ» رئیس‌جمهوری این کشور برای برقراری صلح، به تلاش‌های خود در جهت توقف جنگ، کاهش تنش‌ها و بازگرداندن صلح و ثبات به منطقه ادامه خواهد داد.

اتحادیه ملل جنوب شرق آسیا موسوم به ASEAN در ۸ اوت ۱۹۶۷ توسط وزرای خارجه پنج کشور اندونزی، مالزی، سنگاپور، تایلند و فیلیپین و با صدور اعلامیه بانکوک پایه‌گذاری شد. کشورهای برونئی در سال ۱۹۸۴، ویتنام در سال ۱۹۹۵، لاتوس و میانمار در سال ۱۹۹۷ و کامبوج در سال ۱۹۹۹ به این اتحادیه پیوستند. کشورهای پاپوا گینه نو و تیمور شرقی اعضاء ناظر و در انتظار عضویت در این اتحادیه هستند. دبیرخانه اتحادیه در جاکارتا می باشد و ریاست آن به‌صورت دوره ای و یک‌ساله است که در حال حاضر کشور ویتنام در سال ۲۰۲۰ آن را بر عهده دارد. اولویت‌های آ سه آن کمک فعالانه به فضای صلح، ثبات و امنیت منطقه‌ای، ایجاد رفاه از طریق یکپارچگی و ارتباطات منطقه ای، افزایش آگاهی در خصوص جامعه و هویت آ سه آن، مشارکت برای صلح و توسعه پایدار و تقویت نقش این اتحادیه در جامعه بین‌المللی با رویکرد همبستگی و یکپارچگی و شعار «چشم انداز واحد، هویت واحد، جامعه واحد» می باشند.

منطقه آسیای جنوب شرقی شامل هفت کشور اصلی آسیا و سه کشور جزیره‌ای می‌باشد.

آسیای جنوب شرقی حدود چهار میلیون کیلومتر مربع وسعت دارد. این منطقه بیش‌تر شامل سرزمین‌های کوهستانی و جنگل‌های استوایی، همراه با ساحل ماندابی است.

اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا دارای دارای اهداف آموزشی، امنیتی و اقتصادی است و با امضای موافقت‌نامه ایجاد منطقه آزاد تجاری بین آ.سه.آن و پکن از سال ۲۰۱۶ این اتحادیه سومین شریک اقتصادی چین به شمار می‌رود و علاوه بر این کشور آمریکا، کانادا، روسیه، اتحادیه اروپا و ژاپن، کره جنوبی، هند، استرالیا و زلاند نو شریک گفت‌وگو با آسه آن هستند.

در همین حال، کشورهای عضو تلاش می‌کنند در چارچوب مذاکرات هرگونه تنش در روابط خود با دیگر کشورهای منطقه را برطرف کنند. علی‌رغم تجارت ۴۵۲ میلیون دلاری آ.سه.آن با پکن مساله تسلط چین بر جنوب شرق آسیا از جمله مشکلات لاینحل موجود به شمار می‌رود. بر اساس آمار مرکز اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا در جاکارتا پایتخت اندونزی، بیشترین تولید ناخالص داخلی کشورهای عضو در سال گذشته در اندونزی با ۹۳۲٫۲ میلیارد دلار، ۴۰۶٫۸ میلیارد دلار در تایلند و ۳۰۴ میلیارد دلار در فیلیپین بوده است.

اهداف این اتحادیه عبارت است از:

روحیه مساوی الحقوق و همکاری برای صرف مساعی مشترک به مساعدت به رشد اقتصادی منطقه‌ای، پیشرفت اجتماعی و توسعه فرهنگی پیروی از عدالت، اصول روابط کشور و منشور سازمان ملل مساعدت به صلح و ثبات منطقه مساعدت به همکاری‌ها و پشتیبانی متقابل در مسائل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فنی و علمی پشتیبانی متقابل در قلمروهایی مانند آموزشی، شغلی، فنی و تعلیم اداری و تجهیزات تحقیقاتی همکاری‌های موثرتر در زمینه‌های کشاورزی و صنایع، گسترش تجارت، بهبود راه و حمل و نقل و ارتقای سطح زندگی مردم مساعدت به تحقیقات مربوط به مسائل آسیای جنوب شرقی حفظ همکاری‌های نزدیک و با منافع متقابل بین سازمان‌های بین‌المللی و منطقه ای دارای اهداف مشابه، جست‌وجوی راه‌های همکاری فشرده‌تر با این سازمان‌ها.

منطقه جنوب آسیا به تنهایی ۳/۸ درصد کل مساحت دنیا را به خود اختصاص داده است. این منطقه در نقطه اتصال بین خاورمیانه و جنوب شرق آسیا قرار دارد و نیمکره شمالی اقیانوس هند را تقریباً به تمامی در بر می‌گیرد. به علاوه این منطقه کانون اتصال زیر سیستم‌های آسیای مرکزی، خاورمیانه، خلیج فارس و خاور دور می‌باشد.

بر خلاف دیگر مناطق مانند آفریقا، آسیای غربی یا آمریکای لاتین، جنوب آسیا از منابع مهم طبیعی مانند خاک، آب، مواد معدنی و هیدروکربن‌ها چندان برخوردار نیست. این منطقه ۲۰ درصد از کل پوشش جنگلی دنیا را به خود اختصاص داده است. با وجود این که ۳/۸ درصد از کل مساحت دنیا را به خود اختصاص داده است، تعادل اکولوژیکی و تنوع زیستی را حفظ کرده است. جنوب آسیا به لحاظ انرژی فقیر است. ذخائر گاز این منطقه ۱/۶۹ درصد کل ذخائر گاز جهان را تشکیل می‌دهد و ۰/۰۶ درصد نفت خام جهان را داراست. کشورهای منطقه جنوب آسیا پس از کسب استقلال در اواسط قرن بیستم، طرح‌های مشابهی را با رویکرد توسعه محور با واگذاری نقش اصلی به بخش عمومی در حوزه اقتصاد آغاز کردند. استراتژی توسعه‌ای آن‌ها در جهت جبران عقب‌ماندگی‌های به یادگار مانده از استعمار، بر مبنای خودکفائی و جایگزینی واردات بود. اگر چه موقعیت‌های چشمگیری را در رسیدن به پیشرفت اقتصادی در مقایسه با دوره استعمار بدست آوردند، اما تمام مقصود را برآورده نمی‌کرد به‌طوری که برای بیشتر از سه دهه پس از استقلال، نرخ رشد تولید منطقه جنوب آسیا پایین‌تر از نرخ رشد جهان بوده است.

اقتصاد جنوب آسیا تا اواخر دهه ۱۹۸۰ یک اقتصاد بسته بوده است. در سال ۱۹۸۰ سهم تجارت در تولید ناخالص داخلی در منطقه آسیا ۲۱ درصد بوده است. سهم تجارت در تولید ناخالص داخلی هند ۱۶ درصد بوده است که این رقم برای کره جنوبی ۷۴ درصد و برای کشورهای حوزه شرق آسیا ۴۵ درصد می‌باشد. در همین موقع سهم جنوب آسیا در صادرات جهانی در سطح ناچیزی حدود ۷ درصد بوده است. در این دوره‌ی زمانی کشورهای جنوب آسیا نه فقط از رژیم تعرفه‌ها پیروی نکردند، بلکه به محدودیت‌های کمی نیز متوسل شدند. در مجموع سهم تجارت در تولید ناخالص داخلی حوزه جنوب آسیا از ۱۲ درصد در سال ۱۹۷۰ به ۲۱ درصد در سال ۱۹۸۹ و ۳۰ درصد در سال ۱۹۹۹ افزایش یافته است. دلایل پایین بودن رشد تجارت به سیاست‌های تجاری که به وسیله کشورهای جنوب آسیا اتخاذ شده بر می‌گردد. یکی از این دلایل اقتصاد دستوری و بسته این کشورها می‌باشد.

جنوب آسیا کشورهای متفاوت با ساختارهای قدرت گوناگون سیاسی و اجتماعی را شامل می‌شود. این منطقه طیف‌های چندگانه‌ای را به لحاظ نظام سیاسی تشکیل می‌دهند. از نظام‌های در حال گذار به دموکراسی همچون پاکستان تا دموکراسی ائتلافی هند را شامل می‌شود.

کشورهای منطقه جنوب آسیا از جوامعی هستند که در آن‌ها فراگرد غیر نظامی کردن نهادهای جامعه همواره با مانع روبه‌رو شده است. گرایش اصلی در دموکراسی‌های این منطقه، سلطه و حاکمیت حزبی است و دستیابی به قدرت ملی از طریق انتخابات به ندرت اتفاق می‌افتد. تنها هند تجربه موفق دموکراسی نسبتاً باثبات در منطقه است. هند کشوری بسیار پهناور، بسیار فقیر و بسیار متنوع است. اما توانسته است با وجود بروز بحران‌ها، دموکراسی پارلمانی را حفظ و حراست کند.

اکثر کشورهای این منطقه از مشکلی به نام توسعه‌نیافتگی و عقب‌ماندگی رنج می‌برند. ضعف سیاسی برخی دول در حفظ مرزهای سرزمینی، منابع طبیعی و نیروی انسانی، نابرابری اقتصادی هم در درون کشورهای منطقه و هم در بین کشورهای منطقه و عدم توزیع یکنواخت منابع انرژی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عدم توسعه اقتصادی منطقه می‌باشد. ضریب پایین توسعه انسانی بیانگر این واقعیت می‌باشد که توسعه به‌عنوان یک مسئله بگرنج در منطقه می‌باشد. این وضعیت به گسترش فقر، بیکاری، ناامنی و بی‌ثباتی در داخل جوامع منطقه دامن‌زده است.

کشورهای جنوب آسیا، به‌طور نسبی اکثر شاخصه‌های یک اقتصاد توسعه نیافته را دارا هستند. کشورهای این منطقه با وجود ویژگی مشترک عدم توسعه نسبی، خود به طیف‌های مختلفی تقسیم می‌شوند که شامل کشورهای در حال توسعه مثل هند، کشورهای کم‌تر توسعه یافته مانند پاکستان و نظام‌های اقتصادی نسبتاً توسعه نیافته مانند بنگلادش، بوتان، برمه و نظایر آن‌ها نیز می‌شود. به‌طور کلی آسیب‌پذیری اقتصادی و عدم توسعه

اقتصادی و سیاسی در این کشورها منجر به بی ثباتی و ناامنی سیاسی و اجتماعی شده که در نهایت بحران مشروعیت را که در مواقعی نیز به کودتاهای متعددی از جمله در پاکستان انجامیده، به بار آورده است.

علاوه بر این، کشورهای جنوب آسیا پس از کسب استقلال به لحاظ ساختاری با مشکلات متعدد ارضی، مرزی، ملی، مذهبی، فرهنگی، ایدئولوژیک و سیاسی به جا مانده از میراث شوم استعمار انگلیس مواجه شدند. این اختلافات به حدی بوده که در مواقعی تبدیل به منازعه و چالش میان این کشورها شده است. به گونه‌ای که عدم تعامل در حل منازعات در چارچوب منافع مشترک، ترتیبات امنیتی را به منازعه، رویارویی و ترویج مسابقه‌های تسلیحاتی تبدیل کرده است. مواردی از این اختلافات عبارتند از:

۱- اختلافات هند و پاکستان بر سر مسئله کشمیر

۲- اختلافات هندو بنگلادش بر سر تعیین خط مرزی رودخانه گنگ

۳- مسئله بنگالی زبان‌ها بین هند و بنگلادش

۴- جنبش‌های جدایی طلب بین هند و بنگلادش

۵- اختلافات ملی هند و سریلانکا

۶- اختلافات هند و نپال

۷- اختلافات پاکستان و افغانستان بر سر خط مرزی دیوارند

به طوری که مشاهده می‌شود، هند تنها با سه کشور مالدیو، افغانستان و بوتان اختلافی ندارد و با بقیه کشورهای منطقه دارای اختلافات ارضی، مرزی و ملی می‌باشد.

با این وجود، آسیا و سایر بازارهای نوظهور خانه ۸۵ درصد از جمعیت جهان و موتورهای جدید رشد جهانی هستند. چه در بازارهای سهام بزرگ اقتصادی جنوب شرق آسیا -مالزی، هنگ کنگ، سنگاپور، کره جنوبی و تایوان- یا قدرت‌های جهانی ژاپن و چین معامله شود، مطمئن نمی‌توان فرصت‌های بالقوه‌ای را که این بازارها ارائه می‌دهند نادیده گرفت. چرا بازارهای مالی آسیا در حال حاضر برای معامله‌گران بسیار هیجان‌انگیز است. در حالی که بورس نیویورک و وال استریت NASDAQ دو بورس بزرگ در جهان از نظر ارزش بازار هستند، بازارهای آسیایی نیز چندان عقب نیستند و سه بازار بزرگ بعدی را تشکیل می‌دهند. سومین بورس بزرگ بورس توکیو (ژاپن)، چهارمین بورس بورس شانگهای (چین) و پنجمین بورس اوراق بهادار هنگ کنگ (هنگ کنگ) است.

از یک طرف، کشورهای بسیار توسعه یافته‌ای وجود دارد که شامل ژاپن و چهار کشوری که به عنوان بزرگ‌ترین آسیایی نیز شناخته می‌شوند - هنگ کنگ، سنگاپور، کره جنوبی و تایوان. دیگر بازیگران اصلی در منطقه عبارتند از چین، هند و دیگران.

در اوایل دهه ۱۹۶۰، اقتصادهای آسیایی دوره صنعتی شدن را آغاز کردند که در حال حاضر منجر به صادرات محصولات انبوه آن‌ها (الکترونیک، پوشاک و غیره) به سایر نقاط جهان شده است. با این رشد، افزایش ثبات مالی در منطقه و جذب سرمایه‌گذاری خارجی بیش‌تر، کمک به ساخت برخی از نوآورانه‌ترین شرکت‌ها و خدمات در جهان است.

کشورهای عضو «آ.سه.آن» در سال ۱۹۸۹ با شش کشور دیگر (ایالات متحده آمریکا، کانادا، ژاپن، کره جنوبی، استرالیا و زلاندنو) شورای همکاری اقتصادی آسیا و اقیانوس آرام (آپک) را به وجود آوردند. قرن نوزدهم را به عنوان قرن اروپا و قرن بیستم را به عنوان قرن آمریکا می‌شناسند و حالا پیش‌بینی می‌کنند که قرن بیست و یکم به عنوان قرن آسیا رقم خواهد خورد.

به جز اجلاس و نشست‌های رسمی در سطح سران دولت‌ها و وزرای کشورها، نشست‌های دیگری هم در آ.سه.آن برگزار می‌شود. یکی از مهم‌ترین این نشست‌ها، مجمع منطقه‌ای آ.سه.آن است. این مجمع متشکل از ۲۷ کشور است. یعنی ۱۰ کشور عضو به اضافه استرالیا، بنگلادش، کانادا، چین، آمریکا، اتحادیه اروپا، هند، ژاپان، کره جنوبی، کره شمالی، مغولستان، پاکستان، زلاندنو، روسیه، گینه نو، تیمور شرقی و سریلانکا.

- به موجب برنامه همکاری اقتصادی استرالیا و آ.سه.آن، استرالیا فعالیت‌های آ.سه.آن را مورد حمایت مالی قرار داد و یک شورای بازرگانی مشترک را در سال ۱۹۸۰ تشکیل داد.

- در مارس ۱۹۸۰ یک توافق‌نامه همکاری بین کشورهای عضو آ.سه.آن و جامعه اروپا امضا شد. هدف از انعقاد این توافق‌نامه، تحکیم روابط تجاری موجود و افزایش همکاری در محورهای علمی و کشاورزی بود.

- آ.سه.آن و آمریکا در سال ۱۹۹۰ یک گروه مشترک کاری تشکیل دادند که هدف آن بررسی روابط دوجانبه و هم‌چنین شناسایی و تعیین برنامه‌هایی بود که به موجب آن‌ها مناسبات اقتصادی می‌توانست تقویت شود.

- تلاش برای بهبود روابط بین آ.سه.آن و چین در سال ۱۹۹۳ آغاز شد و متعاقب آن، کمیته‌های مشترکی در مورد همکاری اقتصادی و تجاری و همچنین همکاری علمی و فنی تشکیل دادند. روابط بین دو طرف با اعلام حمایت چین از توسعه آ.سه.آن در سال ۱۹۹۷ تحکیم بیش‌تری یافت. - اجلاس آ.سه.آن و جاپان در سال ۱۹۹۷ برای بحث در زمینه‌های تجارت، سرمایه‌گذاری، انتقال فناوری و افزایش مساعدت برگزار شد. موافقت‌نامه تجارت آزاد - اف‌تا (AFTA)، راه همکاری‌های گسترده‌تر را میان آ.سه.آن و سایر کشورها هموار کرده است. اف‌تا AFTA موافقت‌نامه‌ای است که بین دولتهای عضو آ.سه.آن در ۲۸ جولای ۱۹۹۲ در سنگاپور در زمینه کاهش تعرفه‌های تجاری و گمرکی به امضا رسید. در هنگام امضای این موافقت‌نامه، آ.سه.آن شامل ۶ عضو (مالزی، اندونزی، سنگاپور، تایلند، فیلیپین و برونئی) بود و ۴ عضو دیگر که در سال‌های بعد به آن پیوستند (ویتنام، میانمار، لائوس و کامبوج)، همه تعهدات معاهده اف‌تا را به‌طور کامل قبول نکرده و فقط بخشی از آن را پذیرفته‌اند. اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا آ.سه.آن مانند هر اتحادیه دیگری افت و خیزهایی در زمینه وضعیت اقتصادی داشته است. گاه شکوفایی و گاه بحران.

دوره طلایی رشد اقتصادی کشورهای آ.سه.آن از پیمان پلازا در سال ۱۹۸۵ آغاز شد. در آن زمان ارزش همه ارزهای آسیایی به‌طور رسمی و غیررسمی به دلار تثبیت شد. با کاهش نرخ برابری دلار بین سال‌های ۱۹۸۵-۱۹۹۴ صادرات این کشورها که به‌تدریج به طرف کالاهای صنعتی با ارزش‌تر مانند صنایع الکترونیک رفته بود، افزایش یافت. در سال ۱۹۹۵ بر اثر توانمندی تدریجی اقتصادی آمریکا و از بین رفتن پیمان پلازا، افزایش نرخ برابری دلار به یمن، به گران شدن صادرات آسیای جنوب شرقی آسیا و در نتیجه بحران تجاری آن کشورها در سال ۱۹۹۶ انجامید؛ به‌طوری‌که رشد این کشورها در سطح ۴ درصد متوقف شد. تداوم بحران تجاری زمینه‌ساز بروز بحران پولی تایلند در جولای ۱۹۹۷ شد. پس از کاهش ارزش پول تایلند، این بحران پا را از اعضای آ.سه.آن و کشورهای جنوب شرق آسیا فراتر گذاشته و حتی کشوری هم‌چون کره جنوبی را در آستانه ورشکستگی قرار بدهد.

کشورهای عضو «آ.سه.آن» در سال ۱۹۸۹ با شش کشور دیگر (ایالات متحده آمریکا، کانادا، جاپان، کره جنوبی، استرالیا و زلاندنو) شورای همکاری اقتصادی آسیا و اقیانوس آرام «آپک» را به وجود آوردند. قرن نوزدهم را به‌عنوان قرن اروپا و قرن بیستم را به‌عنوان قرن آمریکا می‌شناسند و حالا پیش‌بینی می‌کنند که قرن بیست و یکم به‌عنوان قرن آسیا رقم خواهد خورد.

روند تحولات جهانی و افزایش روزافزون قدرت کشورهای آسیایی هم‌چون چین و هند در مناسبات بین‌المللی چنین پیش‌بینی را واقعی می‌کند. به گفته کارشناسان یکی از عواملی که به‌صورت مستمر در جهت تحقق قرن آسیا عمل می‌کند، ظرفیت‌ها و توانایی‌های اتحادیه جنوب شرق آسیا «آ.سه.آن» است.

از آن‌جا که برنامه آ.سه.آن برای سال ۲۰۲۰ بر پیگیری منافع تمامی کشورهای عضو از طریق گسترش مناسبات با سایر کشورهای جامعه بین‌المللی قرار گرفته است، این اتحادیه توسعه همکاری سازنده با کشورهای منطقه آسیا، اقیانوسیه را در نخستین گام به‌عنوان مهم‌ترین اولویت مناسبات خارجی آ.سه.آن مورد تاکید قرار داد.

چنان‌که بعد از اجلاس سالانه آ.سه.آن با حضور سران سه کشور چین، کره جنوبی و جاپان و در ادامه با بقیه شرکای اقتصادی منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای این اتحادیه برگزار می‌شد.

گسترش دامنه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی آ.سه.آن و امضای موافقت‌نامه تجاری این اتحادیه با بسیاری کشورهای حوزه آسیا از جمله با چین به‌عنوان دومین قدرت اقتصادی جهان، در حال حاضر این اتحادیه را به تشکیل اتحادیه آسیایی مشابه اتحادیه اروپا ترغیب کرد که بسیاری از کارشناسان تاسیس انجمن اقتصادی مشترک آ.سه. آن را نخستین گام‌ها برای تحقق این هدف ارزیابی می‌کنند. در واقع به‌نظر می‌رسد که کشورهای آ.سه.آن با الگو برداری از کشورهای اروپایی می‌کوشند که ابتدا با یکسان‌سازی اقتصادی کشورهای عضو اتحادیه آ.سه.آن، زمینه را برای تشکیل اتحادیه مشترک آسیایی فراهم کنند. گر چه برخی تحلیلگران معتقدند که در مقایسه با اتحادیه اروپا حرکت آ.سه.آن برای یکسان‌سازی اقتصادی مشترک اعضا طی چند دهه اخیر از سرعت کافی برخوردار نبوده، اما با توجه به تفاوت‌های بنیادی این دو منطقه از جهان از جمله تنوع تاریخی، ملی، مذهبی و اقتصادی آسیا جنوب شرقی و نیز رقابت‌های قدرت‌های خارجی در این منطقه، بسیاری از تحلیل‌گران کارنامه عملکرد آ.سه.آن را موفق ارزیابی می‌کنند. این اتحادیه در حال حاضر علاوه بر حل برخی مشکلات برای همکاری‌های اقتصادی میان اعضا؛ برای توسعه روابط با سایر شرکای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای گام‌های مهمی را برداشته است.

نتیجه گیری

جنوب شرق آسیا با مجموع تولید ناخالص داخلی حدود ۳/۸ تریلیون دلار، یکی از مناطق عمده واردکننده نفت در جهان است و در برابر اختلال در عرضه انرژی، آسیب پذیری بالایی دارد.

جنوب آسیا یکی از شکننده ترین و بی ثبات ترین مناطق جهان است. این منطقه با جمعیتی بالغ بر یک میلیارد و سیصد میلیون نفر یکی از قطب های دموگرافیک جمعیتی جهان می باشد که در عین حال نیمی از جمعیت این منطقه زیر خط فقر زندگی می کنند و به لحاظ شاخص توسعه انسانی یکی از عقب مانده ترین مناطق جهان است. دو قدرت از شش قدرت اتمی جهان و بحران چرکینی به نام کشمیر که در منطقه جنوب آسیا واقع شده است. کشورهای منطقه اغلب دارای بی ثباتی سیاسی و ناامنی اجتماعی تجزیه طلبانه هستند و آن چه بنیادگرایی خوانده می شود خواه در شکل اسلامی آن و خواه در شکل هندوئیسم آن در این منطقه رشد قابل ملاحظه ای دارد. نفس این مسائل از جنوب آسیا یک حوزه بسیار خطرناک و مهم را به نمایش گذاشته و باعث شده است کلیه کشورهای جهان و همچنین نهادهای بین المللی نسبت به آن حساسیت نشان دهند.

جنوب آسیا به همان نسبت که به لحاظ جغرافیایی و تنوع ملی و نژادی قابل تفکیک است، حداقل از یک نظر وراث میراث مشترک استعماری انگلیس از یک طرف و اصل مجاورت جغرافیایی از طرف دیگر است. از این منظر، منطقه جنوب آسیا در عین پراکندگی در تاریخ معاصرش از نوع همگونی ناشی از سلطه استعماری نیز برخوردار است.

جنوب آسیا منطقه جغرافیایی است که از مرزهای غربی افغانستان و پاکستان آغاز و تا مرزهای شرقی شبه قاره هند ادامه می یابد. مساحت این منطقه جمعا نیم میلیون کیلومتر مربع می باشد و شامل کشورهای افغانستان، بنگلادش، بوتان، پاکستان، سری لانکا، مالدیو، میانمار (برمه)، نپال و هند می باشد.

جنوب شرقی آسیا از گروهی از کشورهای متنوع تشکیل شده است که بین دو اقیانوس هند و آرام واقع شده اند. فرهنگ این کشورها تحت تاثیر فرهنگ های هند و چین قرار گرفته است. بسیاری از چینی هایی که بیرون از کشور خودشان زندگی می کنند در این کشورها ساکن شده اند و فرهنگ شان تحت تاثیر کشورهای همسایه شان قرار گرفته است.

از بین کشورهای منطقه آسیای جنوب شرقی، سنگاپور پیشگام استفاده از قابلیت های هوش مصنوعی در منطقه آسه آن بوده است. منطقه آسه آن جز اولین مناطقی در جهان است که هوش مصنوعی را در تمامی ابعاد زندگی جامعه خود جای داده است و هوش مصنوعی در سیاست گذاری اقتصادی، اجتماعی، زیرساختی و بهداشتی برخی از کشورهای این منطقه به خصوص سنگاپور مورد توجه ویژه قرار گرفته است. سنگاپور با تاسیس دفتر ملی هوش مصنوعی و کنسرسیوم علم داده سنگاپور و با استفاده از رویکرد انسان محور و اخلاقی در سیاست گذاری بخش های مختلف از جمله مراقبت های بهداشتی، امور مالی، آموزش، مقررات حقوقی، اکوسیستم نوآوری و ایجاد شهر هوشمند، پیشروترین کشور منطقه جنوب شرقی آسیا در استفاده از هوش مصنوعی بوده است.

جمعه دوم مرداد ۱۴۰۵ - بیست و چهارم یولی ۲۰۲۶